

Trouw

*Dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der Mariniers**

In mijn vorige column kwam ik tot de conclusie dat één van de essentiële kenmerken van moed de bewuste aanvaarding van een groot of groter risico is en de bereidheid om de gevolgen daarvan te accepteren. In deze column een reflectie op een andere militaire kernwaarde: trouw. Militairen zijn en worden verondersteld trouw te zijn aan de koningin, gehoorzaam aan de wetten en zich te onderwerpen aan de krijgstuft. Die eed of belofte leggen zij op persoonlijke titel af. Loyaliteit en trouw zijn veelbesproken thema's in de (militaire) literatuur en de militaire sciologie in het bijzonder. Trouw komt op vele wijzen en momenten tot uiting en speelt ook in veel verschillende relaties een rol. Trouw aan een eenheid, een opdracht, een bevelhebber, de koningin, democratie of vrijheid. Zijn dat verschillende vormen van trouw? Ik denk van niet, want voor mij zijn het verschillende manifestaties van eenzelfde fenomeen: de standvastigheid waarmee een individuele soldaat trouw is aan zijn eenheid. Trouw is geen abstract idee maar concreet, hard en tastbaar. Deze opvatting laat zich goed illustreren met een fraai voorbeeld uit de wereldgeschiedenis: de slag bij Thermopylae in 480 voor Christus. Door Herodotus in kleurrijke taal met tal van anekdotes aan ons overgeleverd.¹

Het was duidelijk dat in de vijfde eeuw v.Chr. de Perzische koning Xerxes Griekenland wilde onderwerpen. De eerste Perzische veldtocht eindigde in een overwinning van de Grieken in de slag bij Marathon (490 v.Chr.). Voor de

tweede Perzische veldtocht stelde de Perzische koning Xerxes een enorme strijdmacht samen die Griekenland voor eens en voor altijd moest onderwerpen. Dat deed hij met een zeemacht en een strijdmacht die over land naar Griekenland trok. Dit enorme leger moest in zijn opmars naar Athene door een nauwe bergpas bij Thermopylae (letterlijk de 'warme poorten'). Deze pas bestond uit drie opeenvolgende doorgangen waar, volgens Herodotus, op het smalste punt slechts één strijdwagen tegelijkertijd kon passeren. De Atheense generaal Themistocles stelde voor om de Perzische opmars bij Thermopylae te stoppen en op zee nabij de Straat van Artemisium. De Griekse stadsstaten deden een verzoek aan Sparta om de Perzen te stoppen. Dit verzoek werd door de Spartanen ingewilligd. De Spartaanse koning Leonidas besloot een strijdmacht samen te stellen waarvan driehonderd Spartaanse edelen de kern zouden vormen, daarbij ondersteund door Thespische en Thebaanse soldaten. De enige eis die Leonidas aan de Spartaanse krijgers stelde, was dat ze een zoon hadden verwekt zodat hun familienaam en geslacht niet zou uitsterven.

Kom ze maar halen!

Na een korte voorbereiding marcheerden de Spartanen op naar Thermopylae, betrokken in de nauwe bergpas hun verdedigingslinie, groeven zich in en wachtten af. Ze hoefden niet lang te wachten, want Xerxes stuurde een onderhandelaar om de Spartanen ervan te overtuigen hun wapens – weliswaar onder de meest eervolle omstandigheden – aan de Perzen af te staan. 'Kom ze maar halen!', was het laconieke antwoord van Leonidas en hij zette zich schrap. De Perzen stortten zich vervolgens op de Spartaanse verdedigingslinie, maar werden

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van Frans Matser, auteur van het boek *De bezuinigingsgeneraal*, en luitenant-kolonel der Mariniers Marc Houben.

¹ Herodotus, *The Histories* (Londen, Penguin Classics, editie 2008).

teruggeslagen door de Spartanen. Na twee dagen strijd waarin de Spartanen standhielden, werden zij door een lokale boer verraden. Deze Ephialtes, wiens naam en verraad niet vergeten zijn, vertelde de Perzen van een klein bergpad om achter de Spartaanse linie te komen. Al snel werden de Spartanen ook in de rug aangevallen door de Perzische eenheid die zich via het bergpad langs de Spartanen had gewrongen. Toen Leonidas beseftte dat hij was omsingeld, stuurde hij het grootste deel van het samengestelde leger weg en bleef op post met driehonderd Spartanen en enkele honderden Thespische soldaten en Thebanen. Deze kwamen nagenoeg allemaal om het leven.

Toen stonden in Thermopylae driehonderd Spartanen tegenover 20.000 Perzen met de onmogelijke opdracht hen te stoppen. Het was duidelijk dat de driehonderd een zekere dood tegemoet gingen, maar was dat een tevergeefs en nodeloos offer? De Spartanen vonden van niet. Door een eervolle dood van de driehonderd, tegenover deze onoverwinnelijk geachte aantallen Perzen, werd een nederlaag in een overwinning omgezet. Met hun levens zaaiden driehonderd Spartanen onder leiding van hun koning Leonidas moed in de harten van hun vrienden, broers en families die werden achtergelaten. Moed om niet op te geven, moed om te vechten en weerstand te bieden. Want zij, de achterblijvers, waren het die de uiteindelijke overwinning zouden moeten bevechten.

Dienekes

In het verslag van de Slag bij Thermopylae dat door Herodotus is opgetekend schittert de Spartiaat Dienekes. Een officier die, naast oorlogvoering, zijn leven heeft gewijd aan een filosofische reflectie op moed en trouw. Maar Dienekes is niet alleen moedig, hij is ook ad rem. Op een dreigement van de Perzen dat zij zoveel pijlen zouden afvuren dat deze de zon zouden verduisteren, antwoordde hij snedig: 'zoveel te beter, dan vechten we in de schaduw'. Dienekes zoekt naar de essentie van trouw en komt tot de conclusie dat 'trouw' staat voor trouw aan de democratische rechtsstaat, aan vrijheid en mensenrechten, aan koningin

en vaderland. En die rechtsstaat, vrijheid en mensenrechten worden op het slagveld gepersonifieerd door de man met wie je schouder aan schouder in de falanx staat. Daarin ligt alles besloten. De Spartaanse falanx is de belangrijkste en beruchtste aanvalsformatie (letterlijk een soort 'stoottroep') waarmee de Spartanen de samenhang in de formatie van een tegenstander probeerden te verbreken. Een falanx bestond uit ten minste vijftien strijders, vaak vele tientallen en was tot wel acht rijen diep. De schouderhoge schilden moesten elkaar kunnen 'overlappen' ter bescherming en op bevel kunnen wijken om met de lange speer een uitval te kunnen doen. De compacte samenhang, cohesie en uiterste discipline maakten de Spartaanse falanx tot de legendarische eenheid die zij tot vandaag is. Ik kan het niet beter verwoorden dan Dienekes deed en ik citeer hier uit het

De helden van Thermopylae leren ons dat trouw, net als moed, een kernwaarde voor een krijgsmacht is

schitterende boek van Steven Pressfield, *Gates of Fire*: '...Here is what you do, friends. Forget country. Forget King. Forget wife and children and freedom. Forget every concept, however noble, that you imagine you fight for here today. Act for this alone: for the man who stands at your shoulder. He is everything, and everything is contained within him. That's all I know. That's all I can tell you...'² Trouw inspireert tot moedig gedrag, inspireert om door te zetten en niet op te willen geven. De helden van Thermopylae leren ons dat trouw, net zoals moed, een kernwaarde voor een krijgsmacht is en dat het geen vaag, abstract of stoffig idee is, maar concreet en direct: het is de trouw aan de man of vrouw met wie je schouder aan schouder een eenheid vormt. ■

2 Steven Pressfield, *Gates of Fire. An Epic Novel of the Battle of Thermopylae* (New York, Bantam New Books, 1998). Zeer aanbevelenswaardig werk dat wat mij betreft verplichte literatuur op de militaire scholen zou moeten zijn.